

30. 401
Пл 403 897

ПОЧАТКИ

до

УЛОЖЕННЯ НОМЕНКЛЯТУРИ И ТЕРМИНОЛОГИИ ПРИРОДОПИСНОЇ,
НАРОДНЄЇ.

IV.

Написавъ

Иванъ Верхратський

Членъ „Просвіти“ и „Физиографичнаго товариства“
въ Кракові.

Накладомъ А. Гладкого.

У ДВОВѢ.

Зъ друкарні Ставропигійського Института,
підъ заряд.: Ст. Гукковського.

1872.

НАСТАВЛЕННЯ

ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО НАСЛІДСТВА І ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ

ІСТОРИЧНОГО НАСЛІДСТВА

Не зважай на врожай — сій жито, хлібъ буде!

Народна пословиця.

II 1403 817

3

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001020467126

№ 20 II 1403 818

Предлежащий випускъ обіймавъ подібно якъ першій и другий самій матеріялъ до поменклатури и терминологіи природописної народної безъ всякихъ измінъ. Бачливій увазі Шановного Читателя не уйде допевне ся обстановка, що въ сімъ випусці далеко більше названий Українськихъ, чимъ у випускахъ прежнихъ. — И справді приходиться мені тутъ приємко згадати, що звъ України прислано мені кілька дуже ціннихъ термінівъ а окрімъ того одержавъ я два діла, богаті въ народні названія: „О дикорастущихъ ерачебныхъ растеніяхъ Полтавской губерніи”. О. М. Августиновича и „Зоологическое путешествие къ сѣверному берегу Чернаго моря и въ Крымъ” К. Кесслера, звъ котрихъ те жерель, я и зачервъ до матеріялівъ сеі книжочки. Роблячи випуски звъ ділъ нині уже и въ самій Россіі рідкихъ, думаю тимъ прислужитися для збирателей термінівъ народнихъ и любителей нашего языка. Впрочемъ помістивъ я такожъ назви и вираженія, що призьбіравъ въ Галичині. Декуда списані тутъ лише назви ростиивъ чи звірятъ безъ поясненія въ латиньскімъ и шмецькімъ язиці. Те именно тамъ сталося, де не мігъ дотичнихъ натуралій дістати а затімъ и означити. Таке наведення, хоть лише поименне, може бути улегченнємъ при пізнійшихъ розьискахъ въ тімъ предметі.

У Львові, дня 27. Грудня 1871.

Иванъ Верхратський.

Материяли

а) до номенклятури териологичноі.

- Mus agrarius* L., Brandmaus, Мишь полева (Гал.), Підстіжникъ (Терн.)
Підстіжниками зовуть полєви и звичайні миши (*Mus musculus* L.) тому, що вони часто водяться підъ стіжками).
Myoxus glis L., Gemeiner Siebenschläfer, Rellmaus, Соня (Херс.)
Sciurus (carpathicus), (carpathisches) Eichhörnchen, Череп'яна (Трк.)
бо черепить (розчереплює) горіхи).
Sus scrofa L. (mas), Eber, Одинакъ (С.)
Talpa europaea L. Maulwurf, Потурой (Хрк.), Кертиця (Н. и Ясе-
ниця; кертицю вішають въ стайни „щобъ коні були гладкі.“)

б) до номенклятури орнитологичноі.

- Alauda arborea* Gm., Baumlerche, Dulllerche, Чукурлій (Кол.),
Чукурлій лісовий (Кол.) Чукурдєль (Стр.), Молибі (С. Трк.),
Хвалибі (С. Молибогами зовуть тежъ и *Alauda arvensis* L.)
Anas rutilla Pall., Rostente, Огаръ (Ксс.) Готка (Ксс, Ан.)
Anthus, Pieper, Пікавка (Оп пікає пі-пі-пі!)
Aquila fulva L., Steinadler, Беркутъ (Ксс. Укр.)
Ardea, Reiher, Чичурка (коло Долини.)
Caprimulgus europaeus L., Ziegenmelker, Дригликъ (Самб.)
Columba turtur L., Turteltaube, Туртавка (К. Др.), Тутавка (К. Др.)
Corvus caryocatactes L. (*Nucifraga caryocatactes* L.), Nusshäher,
Зерноїдъ (Самб.), Лускачъ (Самб.), Крячка (Урічъ К. Др.)
Emberiza citrinella L., Goldammer, Жовтурка (Н. Ясениця).
Fringilla cannabina L., Bluthänfling, Макоїдъ (Н.), Розсадникъ (Ле-
тня. Ість розсаду.)
Fringilla coecothraustes Temm. (*Coccothraustes vulgaris* Pall.),
Kirschfink, Ягідникъ (Летня. Псоває черешні: що возьме яго-
ду, ино кістку перекусить, а м'ясо зверже.)
Glaucola melanoptera, Тиркушка (Ксс.), Берхвістъ (Ксс. Укр.)
Hirundo riparia L., Uferschwalbe, Підберезень (Бор.), Поберєжница
(Колодрубн).
Larus marinus, fuscus, caucis и инші) Möve, Риболовъ (Укр. Ксс.)
Loxia, Kreuzschnabel, Криводзєбъ (Н.), Исусове потя (Самб. Пв.)
Тоті потята винимали цвяхи зъ хреста, на котрїмъ Исусъ
бувъ розпятий; — отъ тому у нихъ и позакривлялись дзєби-
ки — и такъ вже буде до суду-віку.)
Machetes pugna L., Kampfhahn, Турухтанъ (Ксс.)
Merops apiaster L., Bienenfresser, Щурка (Ксс. Укр.)
Motacilla alba L., Weisse Bachstelze, Askermännchen, Берєгівка
(Самб.), Мигавка (Стр.), Присідачка (Стр.)

- Pelecanus, Pelekan, Баба-птиця (Укр.)*
Perdix cinerea Briss, Gemeines Rebhuhn, Карапатка (Турка), Ораба піша (Крч.)
Perdix dactylisonans M., Wachtel, Підколуць (Оп. по чому буде жито (корець), тільки разів підколушне; Перепелиця підналікає (К. Др.); кілька фітьфоліюне, тільки стояти буде корець жита (К. Др.)
Picus, Specht, Довбакъ (Стан.)
Podiceps, Steissfuss, Нирець (Укр.)
Saxicola leucomelas, Плішанка (Ксс. Укр.)
Saxicola rubicola L., Schwarzkehlchen, Чекканчикъ (чорнохвостий) Ксс. Укр.
Scolopax rusticola L., Waldschneffe, Дихавичка (Самб.)
Sitta europaea L., Blauspecht, Spechtmeise, Коваликъ (коло Др. вінъ москає дзёбомъ въ дерево, такъ що ажъ ховствъ иде по лісі.)
*Sterna, Seeschwalbe, Крячка, Крячокъ (Ксс. Укр. Въ Галичині зовуть „кряккою“ *Corvus caucasicus*).*
Sylvia, Sänger, Пожализникъ (К. Др.)
Sylvia rubecula L., Rothkehlchen, Набогастійка (Оп. не дуже втікає відъ чоловіка, стоить мовъ на Бога.)
Tetrao urogallus L., Auerhahn, Глухий рябель (Самб.) самець = токаръ (Самб.)
Tinunculus, Rothfalk, Половикъ (Кол.)
Totanus calibris, Улита (Ксс.)
Totanus hypoleucos Temm. (cinclus Naum). Trillernder Wasserläufer, Чирлій (Кол.) Чукурлій річний (Кол.)
Troglodytes parvulus L. Zaunkönig, Zaunschlüpfen, Дурипота (Н.), Дурибаба (К. Др.), Дурибабка (К. Др.), Зелчокъ (Стр.), Колодій (Трк. вінъ и въ колоді буде мати гніздо). Ломикъ (Крч.)
 Пв. Якъ судили разъ ореви, котрий межі птицями стане за криля, казали всімъ птицямъ летіти, котра висше зможе. Орель якъ звівся летіти — всі остали по заду. Ажъ ту якъ не схопиться ломикъ — вінъ бувъ причепився підъ крило оревови — тай фуря! ажъ підъ саме сонце (отъ тому вінъ зъ верхи и досі ще обгорений!) але скоро спавъ, а птиці розсердилися: „що,“ кажуть, „будемъ мати такого малого крилемъ!“ нужъ урадили его заісти. А ломикъ скрився бідолаха у дупельде въ буку. Птиці-жъ заставили жовну, щобъ его вирубати зъ тамтуди — а коло діри въ другого боку поставили сову на варті, що-бъ имити ломика, якъ ме втікати. Але сова ягось здрімалася — а ломикъ такъ другимъ бокомъ видетівъ и утікъ. (Крч.)
Turdus pilaris L., Krammetsvogel, Шмигола (Самб.)
Turdus viscivorus L., Schnarre, Цвигликъ (Самб.), Терка (Трк. Терки кричать теръ! теръ! — терканистий, терканий, рябканистий bunt, scheckig, gefleckt, wie das Gefeder der Schnarren od Misteldrosseln (терки).
Upupa epops L., Wiedehopf, Улудокъ (Бор.)
Vanellus cristatus M., Kiebitz, Кевбуска (Лішня К. Др.), Кевбаска (Губичи К. Др.), Скигля (Самб.)

Птиці по имени мені знамі:

Горохоїдъ (Бор.)
Сеникъ (Летня К. Др. имовірно *Parus palustris*.)

в) до номенклятури герпетологичнѣй.

Anguis fragilis L., Blindschleiche, Haselwurm, Сліп'яна (Стр.)
Bufo, Kröte, репуля (Бор.), Бечучка (Бор. тимъ меншемъ називають ропавку звичайно лишъ шуткуючи), Бородавкани (К. Др.)
Ропавка (Кс. НС. свинямъ дають відъ заушниці Кс.; безрогамъ відъ підгарлиці НС.)
Lacerta agilis L., Eidechse, Плюгавка (К. Др. яшіркою гидують и тому зовуть її „плюгавкою“ се-бъ то плюгавою, поганою.)
Pelias berus L., Kreuzotter, Adder, Змій-поганка (Урічъ; поганкою, поганицею зовуть такожъ *Anguis fragilis* L. гл. вип. II стор. 16.)

г) до номенклятури ихтиологичнѣй.

Abramis ballerus L., Зорс, Синець; Синега, Синюга (Ксс.)
Abramis blicca L., (*argyroleuca* Heck.), Blicke, Zobelpleinze, Guster, Лоскира, Лоскирь, Лоскирка, (Ксс. по Дніпрові), Плоскира, плоскирка (Ксс.), Густира, Густирка (Ксс.); — Лупірка = дрібна густера (Ксс.)
Abramis brama L., Bleu, Лящъ. Лящъ кладущий икру въ пору цвітіння верби = вербакъ, вербовикъ, вербитъ (Ксс.); Л., що тре ся, коли розпукає ся дубъ — дубовикъ (Ксс.); Л., що тре ся около св. Миколи = Микольникъ (Ксс.); Л., що тре ся о Юрі = Юровикъ; що тре ся разомъ зъ таранію = таранникъ; молодий лящъ = підлещикъ (Ксс.); дуже великий лящъ = чебакъ, чабакъ (Ксс.)
Abramis sara Pall., Клепець, Кляпець (по Дніпрові Ксс.), Пучглазикъ (Ксс.)
Abramis vimba L., Zärthe, Рибець, Рибчикъ, Кефаль (Ксс. Могилевъ на Дністрі.)
Acanthias vulgaris Risso, Собака морська (Ксс. по Дністру), Катранъ (Кримъ.)
Acerina rossica Cuv., Russ. Kaulbarsch, Сирота, Сиротка (Ксс. Св.), Носарь, Носарикъ (надъ Дністромъ Ксс.), Бобирь, Бобирчикъ (Ксс.), Кальма (Ксс. Херс.) Кальмакъ (Ксс. Бериславъ.)
Acerina vulgaris Cuv. (*Perca vulgaris* L.) Kaulbarsch, Кострикъ (Ксс. Вакота, на Дністрі), Ногтикъ (Ксс. Могилевъ на Дністрі), Ершъ, Ершикъ (Ксс.)

- Acipenser*, Костякъ, Костяникъ, Костяничкъ (такъ зовуть молоді осетроватихъ, Ксс.)
Acipenser ruthenus Pall, Sterlet, Стерля, Стерлядь (Ксс. по берегахъ Чорного моря.)
Acipenser Schura Güld (?) Візь (Ксс.) Вожъ.
Acipenser stellatus Pall., Пестрюга, Севрюга (Ксс.)
Alausa cultriventris Nordm. Тюлька (Ксс. при устьяхъ Дністра и Буга.)
Alausa delicatula Nordm. Сарделька (Ксс.)
Alburnus (Aspius) Baldneri Val., Писарка, Писарь (Ксс. Могилевъ, Ямполь), Сухорєбриця (въ Жванці на Дністрі Ксс.)
Alburnus lucidus Heckel. (*Aspius lucidus*), Лаубе, Себель, Сибиль, Себеликъ (Ксс. Укр.), верховодъ, верховідка, верхоплавка (Ксс.), Сплавокъ (К. Др.) Сплавка (К. Др.), Живецъ (Ксс. Живцемъ зовуть такожъ загаломъ менші рибки, що застромляють на зазубецъ удки яко жиръ або принаду), Бліскавка (Н.), Верхолудия (Самб.)
Aspius clupeoides Pall., Шамаля, Шамайка (Николаєвъ Ксс.), Сєлявка (Ксс. Станиславъ), Скубрия (Ксс. Николаєвъ, Вознесенськъ.)
Aspius Owsianca Czernay (*Asp. delineatus* Heck.) Вівсьянка (Ксс. Укр. а такожъ и Гал. тутъ именують вівсьянками и инші менші рибки, а именно *Phoxinus phoxinus*) — Вільшанка (Ксс. декуди въ Южній Русі.)
Aspius garax L. Rappe, Білизна (Ксс. Укр.) Білина (Гал.)
Atherina, Снітокъ, Снітокъ (Ксс. Св.), Синитка (Ксс. въ Евпаторіі).
Atherina pontica, Eichwald, Атеринка (Ксс. Од.), Фиринка (Ксс. Од.), Довгулька (Ксс. Очк.), Снятокъ-пескаръ (Ксс. Св.)
Belone rostrata Fabr., Hornhecht, Бекасъ морський (Ксс. Од.), Игла (Ксс. Од. Кримъ), Сарганъ (Кримъ), Щука морська (Ксс. при північнімъ березі Чорного моря).
Benthophilus macrocephalus Pall., Пуголовка (Ксс. при устьяхъ Дністра и Буга).
Blennius, Aalmutter, Собачка (Ксс. Од. Кримъ).
Callionymus festivus Pall., Віль-риба (Ксс. Очк. Кримъ).
Caranx trachurus L., Ставрида (Од. Кримъ).
Chromis castanea Cuv., Rabenfisch, Зубарь, Зубарикъ (Ксс. Св.)
Clupea pontica, Eichw., Сеledка (Ксс.); молода сеledка живуча въ лимані Дніпра = Лиманка (Оск.); дрібна сеledка = Майбаликъ (въ Балаклаві); с. середушой великості, имовірно двудітка, котра иде икру складати въ ріки (Очк. Херс. Бериславъ) = Підтумокъ; сел. середушой великості = Пузинёкъ (Од. Аккерм.); велика сеledка = Руссакъ (Од.)
Cobitis barbatula L., Schmerle, Авдотка, Авдюшка (Ксс.), Євдотка (Ксс.), Удотка (Ксс.), Голецъ (Ксс.), лежень, леженёкъ (Ксс.),

- Слижъ (Н.), Смижъ (Н.), Пескаръ (Ксс., декуда зовуть такъ и *Gobio fluviatilis* Cuv.).
- Cobitis taenia* L., Dorngrundel, веретельчикъ (Ксс. по Ипуті), Кружельчикъ (Ксс., по Ипуті), Сікъ, Сцикалка, сцикунъ, цикунъ (Ксс.).
- Corvina nigra* Cuv., Горбиль (Св.), Мелокония (въ Балаклаві Ксс.).
- Cottus gobio* L., Groppe, Слинава Бабка (Стр.), Баба-головата (Н.), Сивакъ (Н.).
- Crenilabrus*, Зеленуха; Зеленьчуха (Твр.).
- Crenilabrus lapina* Forsk., Лапина (у Кримськихъ Греківъ).
- Cyprinus carpio* L., Karpfen, Коропъ; самый бѣльший коропъ = Сазанъ (Ксс. при устью Дніпра).
- Cyprinus Nordmanni* Heckel., Підріскъ (Ксс. по Днірові.).
- Engraulis encrasicolus* Cuv., Anchovis - Sardelle, Анчоусъ (Ксс. Од.), Хамса (Кримъ).
- Esox lucius* L., Hecht, Щупакъ, Щука. Малий щупакъ = Щупликъ (Гал.), Дуже великий щупакъ = Березівка (Укр., вінъ складає икру пізнійше малихъ щукъ, тогді, коли зъ берези сікъ тече).
- Gasterosteus*, Stichling, Колючка, Колюшка (Ксс.).
- Gobius*, Бичокъ.
- Gobius batrachosephalus* Pall., Кнутовикъ, Бичокъ - Кнутъ (Ксс.).
- Gobius cephalarges* Pall., Рижикъ (Ксс. Од.).
- Gobius exanthemosus* Pall., Бичокъ - круглишъ (Ксс. Св.).
- Gobius fluviatilis* Pall., Песочникъ (Ксс. Николаївъ), Печкуръ (Кременчугъ).
- Gobius gymnotrachelus* Kessler, Бичокъ - гонецъ (Ксс. Николаївъ).
- Gobius marmoratus* Pall., Цудикъ (Ксс. Од.).
- Gobius melanio* Pall., Бичокъ - коваль (Ксс. Од.).
- Gobius melanostomus* Pall., Бичокъ - губанъ (Ксс. Николаївъ), Песочникъ (Од.).
- Gobius orphiosephalus* Pall., Бичокъ - Травяникъ (Св. Од.).
- Gobius pellucidus* Kessler, Бланкетъ (Ксс. Од.).
- Gobius platycephalus* Kessler, Бичокъ - Головачъ (Ксс. Николаївъ).
- Gobius Ratan Nordm.*, Ратанъ, Ратанчикъ (Ксс. Од.).
- Gobius Syrman Nordm.* Бичокъ - Сирманъ (Ксс. Од.).
- Gobius Trautvetteri* Kessler, Бичокъ - Горлачъ (Ксс. Николаївъ).
- Hippocampus (guttulatus) Cuv.*, Seepferdchen, Коникъ морський (Ксс. береги Чорного моря).
- Idus melanotus* Heck. (*Leuciscus Idus* L.) Giesen, Вязъ (Ксс.).
- Leuciscus Friesii Nordm.*, Виризъ, Виризубъ (Ксс.).
- Leuciscus Heckelii Nordmann*, Таранъ, Таранка (Ксс. усттє Дніпра.).
- Leuciscus rutilus* L., Біблиця, Бібля, Бублиця, Облиця (Ксс.), Плоскушка (Ксс. плоскушка такожъ *Scardinius erythrophthalmus* и *Abramis blicca*).

- Leuciscus vulgaris* Cud., Hasel, Ялець (Н.), Трепъ (Н.), Трепакъ (Н.).
Lota vulgaris Cud., (*Gadus lota* L.), Aalrutte, Мель (Ксс.), Налимъ (Ксс. въ Кременчузі), Калека (Ксс. на Іпугі).
Lucioperca Sandra Cuv., Schill., Судакъ, Сула (Ксс. місцями въ малій Русі); молодий судакъ = Чопикъ (при устьяхъ Дністра и Дніпра).
Lucioperca marina Cuv., Судакъ морський або лиманський (Ксс. Од. Очк. Станиславъ).
Lucioperca volgensis Cuv., Секретъ (Ксс. при устью Дніпра; де-куда називають тежъ секретами поменші Судаки [*L. Sandra*]).
Motella tricirrata Nils. et *Ophidium barbatus* L. Налимъ морський (Ксс.).
Mugil auratus (?), Саріанакъ (Ксс. Кримъ).
Mugil cephalus Cuv., Breitköpfige Meeräsche, Кефаль (у Кримськихъ Греківъ. Въ Могилеві на Дністрі дають туу назву такожъ рибицю), Лобанъ, Лабанъ (Крим.), Лобасъ (Анкерманъ); дуже дрібна кефаль = Чуларъ або Копага (въ Євпаторіі); дрібна кефаль, що держитя межи морською травою = Травинка (Св.) велика кефаль = Баликъ (Кримъ).
Mugil chelo Cud., Остроносикъ (Св.) Гава, Галга (Ак.).
Mugil saliens Risso, Ларичъ (Кримъ).
Mullus barbatus L., Rothbart, Seebarbe, Султанка, Султанъ-баликъ (Кримъ, Ксс.).
Percarina Demidoffii Nordm., Сопачъ (Ксс. въ Очаківі и Наколаві.)
Pelecus caltratus Pall., Ziege, Sichling, Чехонь, Чеша, Свистуха, Шабля, Шабель (по Дністру въ Подільській губернії).
Pelamys sarda Cuv., Паламида (Св. Ксс.).
Phoxinus rivularis Pall. (*laevis* Ag. *Cyprinus phoxinus* L.), Pfrille, Ellritze, Голишъ (Ксс. въ Симферополі), Блішачка (Н.). Здерка (Н.), Терлова-риба (к. Др. любить кушно пробувати).
Platessa luseus Pall., Scholle, Глосса (Ксс. береги Чорного моря).
Raja clavata Rond., Stachelroche, Dornroche, Лисиця морська (Ксс.), Кішка морська (Од.).
Rhodeus sericeus Pall. (*Cyprinus amarus* L.), Bitterling, Plätteln, Горчакъ, Горчанка, Горкуша, Пацюкъ (Полтавська губернія), Сороківецъ (Н.), Сороківчикъ (Н.), Плескачка (Губичи К. Др.).
Rhombus moeoticus Pall., moeot. Steinbutte, Камбала (Ксс. по берегамъ Чорного моря).
Salar Ausonii Val. (*Salmo fario* L.), Forelle, Форель (Кримъ), Петронга (Подольск. губ.).
Salmo labrax (?), Семга (Ксс. Св.).
Sargus annularis Cuv., Спарусъ (у Кримськихъ Греківъ), Карась морський (Кримъ).
Scardinius erythrophthalmus L. (*Leuciscus erythrophthalmus*), Roth-

- auge, Красица, Красноцрка (Ксс.), Чермоха, чермуха, Чер-
луха (Ксс.)
- Scomber scombrus* L., Makrele, Скомбрия, Скумбрия (Од. Кримъ),
Макрель (Св.), Баламутъ (по сѣверному берегу Чорного моря);
худий, лѣтний баламутъ = Чибрикъ (Очк.).
- Scorpaena porcus* L., Ершъ морський (Св.).
- Smarus chryselis* Cuv., Смарида (Кримъ), Окунь морський (Св.).
- Solea nasuta* Pall., Seezunge, Язикъ морський (Ксс. Од.).
- Squalius borysthenicus* Kessler, Бобирецъ (въ Алешкахъ).
- Squalius dobula* L. (*Leuciscus cephalus*), Altel, Döbel, Головень,
Головль (Ксс.).
- Syngnathus*, Meer-nadel, Игла, Иголка (Од. Кримъ).
- Syngnathus bucculentus* Rathke, Зворлучъ (Ксс. Вознесенскъ).
- Temnodon saltator* Cuv., Луфаръ (Од. Ксс.), Деферъ (въ Судаці Ксс.).
- Thynnus vulgaris* L., Thunfisch, Лакерда (Ксс. Кримъ).
- Trachinus draco* L., Petermännenchen, gewöhnlicher Drachenfisch, Дракъ
морський (Ксс. Кримъ).
- Trigla*, Knurrhahn, Караидичъ (Св.), Курланчугъ (въ Евпаторіі).
- Trygon pastinaca* Cuv., Gemeiner Stechroche, Китъ морський, Кошка
морська (Береги Чорного моря).
- Uranoscopus scaber* L., Rauher Sternseher, Корова морська, Скотъ
морський (Од. Ксс.).
- Xiphias gladius* L., Schwertfisch, Нортфисх, Вовкъ морський (Очк.
Ксс.).

д) до номенклятури ентомологічній.

- Anobium*, Klopfkäfer, Шашель (Укр.).
- Blatta orientalis* L., Küchenschabe, Шведъ (Літинія), Прусакъ (Черн.
губ.), Тараканъ (Укр.), Карганъ (К. Др.).
- Carabus*, Lauffkäfer, Жужелиця (Черніговська губ.).
- Cetonia*, Goldkäfer, Оленка (Укр. також роди *Aphodius* пр. А.
fimetarius, А. fossor и пр.).
- Formica*, Ameise, Морандель (Урїчъ).
- Gryllotalpa vulgaris* Latr., Maulwurfsgrille, Werre, Земляна сучка.
(Чернірів. губ.), Вовчокъ (Херс.).
- Insectum*, Kerf, Комаха (Гал. — Гл. *Lexicon Palaeslovenico-
graeco-latinum. Emendatum auctum* edidit Fr. Miklosich.
Vindobonae 1862—1865. *гъмъзати* vb. *ζωπεῖν*, *gerepere*; *κινεῖν*,
movere; *ἐγκλίναςθαι*, *inclinari*; nsl. *gomzēti*, *gomaziti* *wim-
meln*; *gomaz* *insectum* serb. *gmizati*, *gamizati* *reptare*; russ.
гомоса *homo inquietus* *čech.* *hemzot* *gewimmel* *radix* *est* *scr.*
gam *auctum* *consensu*. *z* *гъмъзъ*. — *Гъмъзъ* - *insectum*. Тутки
відношу такожъ и наше южноруське слово „комаха“. Наро-
стокъ (аха) доданий безпосередно до коріня: *гъм* - *аха*, *гом* - *аха*,

- ком-аха; протое комахи-животини проявляючі ся въ великімъ числі, плодючі, сильно розмножуючі ся, повзаючі — wimmelnde, sich stark vermehrende, kriechende Thiere, Insecten, Kerfe.).
- Lamprygis noctiluca* L., Leuchtkäfer, Johannswürmchen, Світляк (Чернігів. губ.), Світлий хробачокъ (Крч.), Святий огінь (К. Др.), Божий огінь (К. Др.), Купавка (Оп. Сян. Купавокъ буває найбільше о купалі (23. Юнія), Кітьчий огінь (коло Оп. світиться въ ночи, гей очи у kota), Ильщá (К. Др. ильщá означає такожъ блудне світило, Irrwisch, Irrlicht).
- Libellula*, Wasserjungfer, Бабка (Полтавськ. Черн. губ.).
- Locusta*, Laubheuschrecke, Прузь, Прузикъ (Херс. губ. зрив. староруське проузие (nom. plur.) — галицьке Фрузь (*Prionus sociarius*) гл. вип. II, стор. 27.), Травяний коникъ (Укр.).
- Mantis religiosa* L., Fangheuschrecke, Gottesanbeterin, Богомолька (Херс. губ. Ачаньевськой уїздъ).
- Meloe proscarabaeus* L., Oelkäfer, Смолянка (Радомильськой уїздъ).
- Noctua*, Eule, Nachtfalter, Опиричка (К. Др. Думають, що опирички вилітають изъ гробівъ, суть затімъ мовъ душами усопшихъ, принявшихъ на себе видъ тьми.).
- Pieris brassicae*, Kohlweissling, Білюхъ-Капустякъ. (На св. вечеръ кладуть камінь на стілъ и глодають его, а газдиня (хозяйка) три рази каже: „іжте капусту!“ на що одвічають за кождимъ разомъ „ні, не будемъ їсти“. А газдиня відтакъ мовить: „то не іжте!“ Роблять тов, щобъ усильниці не іли капусти. Н.)
- Tabanus* и *Oestrus*, Viehbreme и Bremse, Бондзь (Самб.), Бидзь.
- Oestrus bovis* L. (*Hypoderma bovis*), Rinderbremse, Гедзь (Гал. и Укр. Пастухи - збиточники одинъ другому проганяють скотъ зъ пасовища, удаючи бзиченне мухи Гедза, та приговорюючи при тімъ: „Гедзь, гедзь таралай, задери хвістъ та втікай! Бор.)
- Vespa crabro* L., Hornisse, Серсінь (К. Др.), Шершень (К. Др. Укр.).

e) до номенклятури декотрихъ иншихъ животинъ
низшого ряду.

- Anodonta cygnea* L., Schwanen - Teichmuschel, Черепуха (Стр.), Черепанька (К. Др.), Жабині коритця (Стр.), Жабячі мисчинки або мисчатка (К. Др.), Жабі хатки (Стр.), Жабáкъ (Миколаєвъ въ Гал.), Жабячка (Стр.), Скойка (Херс. и Подільск. губ.).
- Gastropodon*, Schnecke, Пьявушникъ (Укр.).
- Lycosa ucraïnensis* (*syngoriensis* Walck.), Мизгирь (Херс. Твердять, що мизгирь боїться овечого духу, бо вівиці ідуть ихъ безъ усякої

- шкоди, для того то чабани одягаються у самі овечі шкіри, кажучи, „що-б мизгирь не вкусив“.).
- Oniscus, Armadillo et Porcellio*, Мокриця (Чернигівськ. Херс. Радомисльський уїздь.).
- Ostrea, Auster*, Устриця (ві знають и такъ зовуть по побережжю Чорного моря.).
- Palaeon (elegans et adpersus)*, Garnat, Горбунъ (Побережже Чорного моря. Ксс.).

ж) до номенклятури ботаничної.

- Acorus calamus L.*, Kalmus, Иръ (Укр.).
- Alisma plantago L.*, Froschlöffel, Wasserwegerich, Жабникъ (А.).
- Althaea officinalis L.*, Eibisch, Собача рожа (А.).
- Anagallis arvensis L.*, Acker-Gauchheil, Курячі глазки (А.).
- Achusa officinalis L.*, Ochsenzunge, Румянчикъ (А.).
- Archangelica officinalis Hoffm.* (*Angelica archangelica L.*), Echte Engelwurz, Енгеликъ (А. въ Лубенськимъ уїзді.)
- Arctostaphylos officinalis Wimm. et Grab.* (*Arbutus Uva ursi L.*), Gebräuchliche Bärentraube, Розхідникъ (Полтавськ. уїздь), Вовчі ягідки (Гадяцк. уїздь).
- Aristolochia clematitis L.*, Gemeine Osterluzei, Филініникъ, Филініникъ (А.).
- Asarum europaeum L.*, Haselwurz, Підзорішникъ (А.), Підлісникъ (А.).
- Aster chinensis L.*, Garten-Sternblume, Постоянка (Чортк.), Гладка (Терн.), Капіштанъ (Губичи К. Др.).
- Aster salignus Willd.*, Вербинка (Чорт.), Осінь (К. Льв.).
- Astragalus glycyphyllos L.*, Süßholzblättriger Traganth, Заячий горошокъ (А.).
- Avena sativa L.*, Gemeiner Rispenhafer, Овесъ; овесъ жовтий - канарокъ; овесъ богатий, богачъ - Fahnenhafer(?).
- Bellis perennis L.*, Gemeines Marienblümchen, Gänseblümchen, Вістрічки (Оп.).
- Beta Cicla*, Betterave, Свекла (у Гуцулівъ), Цвикля (Губичи К. Др.), Цвиклі, Цвиклєві бураки (Губичи).
- Betonia officinalis L.*, Betonie, Буквиця, Диманъ (А. Хорольск уїздь.).
- Bidens tripartita L.*, Dreitheiliger Zweizahn, Стрілки (А.).
- Brassica oleracea L.*, Gartenkohl, Gemüse Kohl, Капуста; — Завитка (Н.) - капуста головата, Kopfkohl; Невитка (Н.) - Blätterkohl; — чинде (Н.) - відъ кочанівъ останокъ бракований, квасять для овець.
- Buphthalmum cordifolium Willd.* (*Telekia speciosa Baumg.*) Herzblättrige Telekie. Кремьяникъ (Крушельница, коло Др.).

- Carex*, Riedgras, Segge, Пізій, Пізійка (Н. декотрі роди також Шварь. Діти роблять зь півки біла відь швару рідь тубочокъ, такъ звані „пунавкы“ (Н.).
- Carex hirta* L., Карусь, Дикохть (Луб. уїздъ А.).
- Carum carvi* L., Kümmel, Цминъ (А.).
- Centaurea cyanus* L., Kornblume, Силиць (Лішня), Синичникъ (Крч.)
- Centaurea jacea* L., Gemeine Flockenblume, Головінка (Оп.)
- Centaurea montana* W., Berg-Floekenblume, Зразілде (Лішня К. Др. садять часто по городахъ.)
- Chelidonium majus* L., Schöllkraut, Чистякъ, Гладушникъ (А. Лубенск. у.)
- Chrysanthemum leucanthemum* L., Weisse Wucherblume, Каниця (Крч. Оп.)
- Chymophila umbellata* Natt., Старовникъ (А.)
- Cirsium oleraceum* L., Wiesenkohl, Kohl-Kratz distel, Ключникъ, (Крч.)
- Conium maculatum* L., Schierling, Болыголовъ (А.)
- Cynoglossum officinale* L., Hundszunge, Воловий а. Собачий языкъ (А.)
- Datura stramonium* L., Stechapfel, Коровякъ (А.)
- Echium vulgare* L., Gemeiner Natternkopf, Силиць (А.) Колючки (А.)
- Equisetum*, Sefalthalm, Лускавецъ (К. Др.)
- Erythraea centaurium* L., Gemeines Tausendguldenkraut, Золототисячникъ (А.), Сердушникъ (А.), Дзендзедля (Самб.)
- Euphrasia officinalis* L., Gemeiner Augentrost, Осінка (Оп.)
- Genm urbanum* L., Nelkenwurz, Гвоздичий корінь (А.)
- Glecoma hederacea* L., Gundelrebe, Розхідникъ (А.), Плющъ (А.)
- Gratiola officinalis* L., Purgirkraut, Траціодея (А.)
- Helichrysum arenarium* Dec., Strohblume, Цминъ жовтий, Безсмертні цвітки (А.)
- Heraclium spondylium* L., Unechte Bärenklau, Цвидухъ (Н.)
- Hordeum distichon*, Zweizeilige Gerste, Рибакъ (Коло Крч.)
- Hydroseris foetida*, Stinkender Rainkohl, Хрещатикъ (Урїчь.)
- Hyoscyamus niger* L., Bilsenkraut, Блекота (А.)
- Hypericum perforatum*, Johanniskraut, Звіробой (А.), Прозіринъ (Самб. Листьє дїрчатє и тому прозирає.)
- Lactuca scariola*, Hoffm., Lattich, Латукъ дикий (А.), Молочай (А.)
- Lactepitium latifolium* L., Weisse Hirschwurz, Стародубъ (А.)
- Lathraea squamaria* L., Gemeine Schuppenwurz, Юрникъ (Н.)
- Lavatera thuringiaca* L., Thüring. Malve, Собача рожа (А.)
- Lemna*, Wasserlinse, Луска водяна (Др.)
- Leontodon taraxacum* L. (*Taraxacum officinale* Moench.) Gemeiner Löwenzahn, Kuhblume, Пувка (Урїчь.)
- Lilium martagon* L., Türkenbund, Gelbwurz, Деятерникъ (Тустановичи, коло Др.)
- Lycoperdon*, Stäubling, Порохнѣвка (Н. засипують порошокомъ бїль-мо худобі.)

- Lycopodium clavatum* L. Kolben Bärlapp, Schlangenmoos, Пелешникъ (К. Др.)
- Malva borealis* Wallm., Калачики (А.)
- Marrubium vulgare* L., Andorn, Шандра (А.)
- Matricaria Chamomilla* L., Kamillen-Mutterkraut, Ромашка (А.)
- Mentha arvensis et aquatica*, Кінська м'ята (А.)
- Mentha piperita* L., Pfefferminze, Натощникъ (Зарубиці въ Тернопільськ.), Ладощникъ (Шизанка комисарська або гетьманська въ Терн.), Налощникъ (К. Др.)
- Mentha Pulegium* L., Poleiminze, Полій (А.)
- Menyanthes trifoliata* L., Sumpfklee, Бобівникъ, Трилистникъ (А.)
- Nepeta cataria* L., Katzenminze, Кошеча трава, Шанта (А.) Шанта (К. Др.)
- Nigella damascena* L., Grotel im Busch, Jungfer im Grünen. Кучерявий Мацько (Терн.) Павучки (Чортк.)
- Oenanthe Phellandrium* Lam. (*Phellandrium aquaticum* L.), Wasserfenchel, Водяний укріпъ (А.)
- Ononis hircina* Jacq., Stinkender Nauchschel, Козлиникъ вопючий (А.)
- Orchis militaris* L., Болотний пітушокъ (А.)
- Orchis laxiflora (palustris)* Lam) Красні-султанчики (А.)
- Origanum vulgare* L., Gemeiner Dosten, Матерійска (Н. Крч. Крушельниця.)
- Orobos niger* L., Schwarze Walderbse, Укладникъ (А), Зузуллі чорні черевички (Полтавськ. губ. А.)
- Papaver rhoeas* L. Feuerblume, Klatschrose, Хруставецъ (К. Др.) Хруставка (К. Др.), Шелестъ (К. Др.) Здіканъ (К. Др.), Діркачъ (К. Др.) Зіркачъ (К. Др.) Зіркачъ (К. Др.)
- Petasites officinalis* Moench, Wasserklette, Кременіна (Н.), Кремєна (Н.), Царь-зілля (А.)
- Phaseolus vulgaris* L., Vietsbohne, фасоль; — Кобилѣха (Губичи К. Др.)=тична фасоль, має велике стручке, цвите червонимъ.
- Pimpinella Saxifraga* L., Bibernell, Бедрінець, Дрібчате зілля (А.)
- Polygonum amphibium* L., Wasserknöterich, Рачки (К. Др.)
- Polygonum bistorta* L., Krebswurzel, Ракові шийки (А.)
- Polypodium vulgare* L., Gemeiner Tüpfelfarn, Engelstiss, Солодішъ (К. Др.)
- Potentillo anserina* L., Gänserich, Гусина трава, гусячі лапки (А.)
- Primula officinalis* Jacq. off. Schlüsselblume, Баранчики, Божі ручки (А.)
- Prunella vulgaris* L., Braunel, Горлянка (А.)
- Prunus institia* L., Kriechenpflaume, Сливка. Однина зъ білавозеленими овочами. Білінки або Білосляви (Губичи К. Др.)
- Pulmonaria officinalis* L., Lungenkraut, Медунія, Растъ, Щемелина (А.)
- Pyrus malus* L., Apfelbaum, яблінка. Овоци одмінъ: Чубкї =

- подовгасті, зъ стирчачимъ горі струпомъ (Kelchsaum, Butze), ніби чубаті; Червінкі-яблока червоні, вніні; Ячмінки-солодкі, білі (т. в. зеленяві), тоді дозрівають, коли сіє ячмінь).
- Ranunculus ficaria* L. (*Ficaria ranunculoides* Roth), Feigwarzen-Hahnenfuss, Заячий салатъ (А.)
- Raphanus raphanistrum* L., Hederich, Ріпиця (Чортк.), Ріпець (Стр.), Ріпій (Стр.)
- Rhamnus catharticus* L., Gemeiner Kreuzdorn, Жостеръ (А.)
- Rubus fruticosus* L., Waldbrombeere, Дерпакъ (К. Др.)
- Sambucus Ebulus* L. Attich, Ялова бузина (А.)
- Saponaria officinalis* L., Seifenkraut, Мильна-трава (А.)
- Scopolina atropoides* Schultes, Мандригуля (Самб.)
- Scrophularia aquatica* L., Wasser-Braunwurz, Ранникъ (А.)
- Sedum acre* L., Mauerpfeffer, Чистецъ (А.)
- Senecio umbrosus* W. et Kit., Дика таця (Пізнанка въ Терн.)
- Setaria italica*, Боръ (К. Крч.)
- Sisymbrium Sophia* L. (*parviflorum* Lam.), Sophienkraut, Кудравецъ, Червячникъ (А.)
- Solanum dulcamara* L., Bittersüss, Жовтий паслінъ, Глистникъ (А.)
- Solidago Virga aurea* L., Goldruthе, Золотушникъ (А.)
- Spiraea Filipendula* L. Knollichtwurzlige Spierstaude, Починочки (А.)
- Spiraea ulmaria* L. (*denudata*) Sumpfspierstaude, Болотна Бузина (А.), Кійло (Крч. дівки миють одваромъ голову, щобъ волосся росло; декуда пр. коло С. прозивано кійломъ такожъ и *Tamarix germanica*; На цвіттю *Spiraea denudata* пробуває багато хрущівъ Знатниківъ красявихъ (*Gnorigmus nobilis* L.) Крч.)
- Stachys palustris* L., Sumpfsiest, Боже убранне (Кол.)
- Tagetes erecta* Willd. Aufrechte Todtenblume Купчакъ (Терн. Укр.), Повнякъ (Укр.) Бонякъ (Стрч.)
- Tagetes* (? *erecta* цвітъ такожъ великий, жовтий), Андики (Губичи К. Др. зрив. гречеське *αυδος*, зарідь, завязокъ, цвітъ, пупель, блескъ.), Индики (К. Др.)
- Tagetes patula* Willd. gemeine Todtenbl. Чернобривецъ (Гал. Укр.)
- Tanacetum vulgare* L. Rainfarn, Дика рябинка (А.)
- Teucrium Scordium* L., Skordienkraut, Скордия (А.)
- Tormentilla erecta* L., Aufrechte Rothwurz, Завязникъ, Деревянка (А.)
- Trifolium medium* L. Mittlerer Klee, Ляжка (Крч. било дрібку покладаєся, ніби прилягає до землі.)
- Triticum repens* L., Acker-Quecken, Перивѣтця (К. Др.)
- Triticum vulgare* L., gem. Weizen, Пшениця. Вусачка - пшениця вусата, Bartweizen; Стрижачка - пшениця гола, Unbegrappter Weizen; Перевідка-вусата пшениця, разъ сієся на зиму,

разь на весну, попеременно, чергою); Марьянка-пшениця дрібно-зерниста, червона, яра, звичайно безь вусівь (К. Др.)
Голька — пшениця гола, стрижачка.

Ulmus, Ulme, Ruster, Илма (Н.)
Urtica urens L., Gemeine Brennessel, Жгучка (А)
Valeriana officinalis L. gew. Baldrian, Марьянъ (А)
Veratrum album L., Weisse Niesswurzel, Чемериць (А) Чемериця (Стр.)
Veronica beccabunga L., Bachbunze, Ибунка (А.)
Viola tricolor L., Stiefmütterchen, Полудвітъ (А.) Иванъ да Марія (А.)
Viscum album L., Weisse Mistel, Ивилга (А.)

Ростини по имени мені знаві:

Балабанъ (Б.)	Половушка (Крч. відай Арега spica venti.)
Бобівникъ (Н.)	Розмайзілле (Б)
Босятникъ (Крч.)	Саміра (Б.)
Бурачинка (Б.)	Самосія або Самонасія (Б.)
Вакелея (Самб.) губка sp.?	Свековка (Крч.) або
Гостѣчникъ (К. Др.)	Цвиковникъ (Крушельница) відъ ранъ довідне зілле, листте має зубцѣване.
Дубилисть (Б. имовірно Laserpi- tium latifolium)	Сиропутте (Б. имовірно Inula desenterica.)
Жовтоплугъ (Страць К. Льв.)	Скорода, Скородникъ (коло Опа- коп.)
Колобичъ (Стрч. К. Льв.)	Спиндзь (Густановичи К. Др.)
Кошунникъ дівочий (Б. відъ ко- шулі.)	Тирсиня (К. Др.)
Кошунникъ хлопський (Б.)	
Нетоя (К. Др.)	
Опарникъ (Ланівці въ Чортк.)	

Пр. Черезь перепутанне випечатано въ прежнихъ випускахъ Tagetes erecta Чорнобривець, Tagetes patula Купчакъ, замісто навиворіть Т. patula Чорнобривець, Т. erecta Купчакъ. Така неточність въ сімъ випусці справляється.

з) до терминологіі природописної.

Аврукати (о голубахъ) girren; пр. голуби аврукають (Др.), крукають (Др.) або гурукають (Др.) = гол. воркочуть а. воркують (Укр.) лаяцьк. gruchaја.

Басаматий (К. Др.) gestreift пр. кінъ басаматий.

Байракъ (Херс.) або Буеракъ (Херс.) велика, чабанська або вівчарська собака; менші собаки тої раси вівчарки; байракъ такожъ долина поросла лісомъ.

Бортъ (Укр.), Bienenstock im hohlen Baume.

Біль (Бор.) Splintholz; Червінь (Бор.) Kernholz des Eichbaumes.

Бузівокъ (Херс.) теля, що ще й не зімвало т. е. не має ще году.

Вавчити (Н.) miauen, knurren. Кітъ вавчить: варъ-вавъ, вар-вавъ!
— старий кітъ = вавчаръ (Н.).

- Вáлище (Бор.) Валóвище (Бор.) тверде опухненне вимени у корови.
 Веретено (Н. у колосківъ) Aehrenspindel. Жито иде въ веретено (Н.), пшениця иде вже въ веретинце (Н.) = т. в. колоситься.
 Виполочъ (Крч.) Ausgespülte Stelle.
 Вирідъ (Др.) Ausgebart, дяльке wyrodek.
 Вислóя (Самб.) — Erosionsthal.
 Вичистокъ (Стр.)-корчунокъ, викорчуване місце (поле) въ лісі.
 Відкліснѣватися (Оп.)—відбрехувати (о собаці).
 Волівка (Оп.), Папоротъ (К. Др.) Wamme.
 Гуторити (гуцульск.) видавати голосъ примітний (о гуторі Tetrao urogallus.)
 Гиблякъ (К. Др. г тутъ придигомъ!)—облякъ, кругле дерево.
 Гильня́ (Оп.)-грумада вовківъ; — Гильни́тися, Гильнитися (о вовкахъ) б́гати громадами; такожъ паруватися. О Михайлі (8. Падолста) вже вовки гильня́тся (Оп.)
 Гильнистий (Крч.) ramosus, aestig пр. гильнисте дерево.
 Гілле, Гиляки=галуззя зрив. греч. ἡ ἄλη лісь, деревина, корчі, гуцавникъ, хащъ.
 Голоднівка (Н) у худоби запале місце коло клуба.
 Гранякъ (утвор.) — Prisma.
 Гурба (Бор.) Haufe, eine zahlreiche Schaar. Птиці летять гурбами (Бор.)
 Гурть (Укр) стадо волівъ чи яловокъ, що годують на сало (Укр.), такожъ загаломъ громада, купа; — згонъ (Укр.) гурть у 120 голóвъ. Гуртоправъ (Укр.) чоловікъ, що править гуртомъ. Мітець випасати на сало волівъ. Гультай (Укр.) пастухъ при гурті.
 Дітній (Перегиньско) kinderreich, gesegnet mit Kindern пр. дітний отець.
 Друхніти (Н.) трухніти (Укр.) vermodern пр. здрухніде, трухле, потрухле або трухляве дерево = zbutwiale drzewo.
 Дувка (Стр.) Blaserohr; — Löthrohr.
 Жень або Жинь (на Поліссі) = драбина, по котрій лізуть до бортей; мазурське leziwo.
 Живець (Укр.)-жиръ (Гал.) малі рибки, що застромлюють на зазубець удки яко принаду.
 Жу́па (Дрогобичъ, Стебникъ), Salzwerk. — Чиру́нъ пановъ, въ котрій вариться сіль (зъ сировиці). — Гребла, Krücken; сугъ то мовъ кочерги, котрими вимітує ся сіль виварена на варстатъ (слимище, Ausbärbühne). Га́ска (Стеб.)-палка до розбивання (гасання) соли. — Тараба́чъ (Др.)=праникъ до набивання соли (топокъ) у форми.
 За́давка (К. Др.) angina, Halsbräune.
 Заво́і (Крч.) Крутобережні полянки по при ріці.
 За́гниці (Н.) або пахóвини die Weichen.

- Загуснути=густимъ статися, gerinnen пр. молоко загусло (Др.)
- Закпанець (Стр.)—зворами окружений горбокъ або така жъ вижина.
- Закульчистий (К. Др.) gekrümmt пр. борознюки (Engerlinge) закульчисті.
- Закоченіти (Др.) Закоченіти (Др.), Заціпнути (Др.) erstarren, fest werden, hart werden.
- Заметличити ся (Укр) пр. вулії заметличився = заплодилося въ нїмъ метлиці (Galleria mellonella и Achroea grisella s. alvearia.)
- Зарва (Крч.), Дерва (Корчинъ) Ueberhängender Fels, Absturz, steiler Abhang.
- Заступні (Крч.) вимулені ями, уровища. урови.
- Зверть (Самб) Abgrund; звертистий steil, schroff.
- Звірь (Стр.) Извірь (Стр.) Schlucht; такожъ розсоха, менший звірь — розсішка.
- Зінка (Оп. plur. зінки) Augenlieder (sic!); — Чоловічко (Оп) = Pupille.
- Зсілий (Др) geronnen. zusammengelaufen пр. зсіле молоко.
- Зубцєваний (Крч) gezähnt. Листъ зубцєваний, folium dentatum.
- Иловата (Н.), мочарна (Н) земля, Schlammiger, Sumpf-Boden.
- Кичеренокъ (К. Др.), Кичеленокъ (К. Др.) verkümmerter Finger, Rudiment.
- Кирпа (Укр.)—короткий, товстий нісць; кирпатий=зъ такимъ же носом, ляцьк. perkaty.
- Кінь (Укр.) Еске зрив. гречеське δ γωνος и η γωνια уголь, рігъ, наріжже; — конатий, конястий eckig.
- Клива (зрив. lag. clivus) gewöhnlich wird so ein nackter Gipfel eines Berges od. Hügels benannt.
- Кліпки (Турка), Вічка (Губичи) Augenlieder.
- Кло plur. Кла (С.) Eckzahn; plur. auch клѡва (Крч.)
- Ключковати (Бор) пр. Заяць ключкує = бігає ключками, все блудить слідъ.
- Конарь (Стр.) dicker Ast.
- Космъ, Космикъ (Стр.) Zotte; Космачка (Оп.) Wolle auf dem Tuche ляцьк. kutner.
- Клубъ пр. іжъ скотиться въ клубѣ (Крч.) der Igel rollt sich zusammen.
- Косиці (С.) Flechsen, Sehnen. — Косиці (пера у корута) die sichelförmigen, nach aufwärts gebogenen Schwanzfedern beim Hahne.
- Купинка (С.) Werder, Busch dicht stehender Pflanzen.
- Купинівъе (С.) Купѣе (Др.) Erdwarzen.
- Куплякъ (К. Крч.) Schmelzofen, Eisenhütte, Glashütte,
- Курахъ (С.)=курій Hahnzwitter.
- Логинъ (С.) лежухъ (С) пень лежащій gefällter oder vom Sturm niedergeworfener (daher liegender) Baumstrunk.

- Лотава (Жовківськ.) = Отава, Пóтравица, Grummet, Nachgras (л. тутъ придихове, подібно якъ въ словахъ ледви (старосл. едва, староруськ. одва), ласкаръ (риба *Aserina serpa*) и пр. пр.)—Бідьотавитися (Оп.)=очунати.
- Милявка, Мулявка, Милька (Укр.) дрібна риба; такожъ всіякі молоді рибки.
- Меделянь (Укр.) рáса псівъ здаєся такъ прозвана відъ міста Медіолани).
- Мерéжа (Укр.) або Стоячка (Укр.) велика сіть, що нею ловлять по Дніпру велику рибу.
- Метельникъ (Др.) Wirbelwind.
- Миргати (Воля якубова К. Др.) = wedeln; песь миргає хвостомъ = рушає хвостомъ, виляє (Кор. мр.).
- Мокрина (Н.) Sumpf.
- Мохнатий (Н.) flaumig.
- Мургий (Самб.) dunkelbraun, von dunkler, unreiner Farbe; Мургатий, Муранистий (Самб.), Мургастий (Гал.), Муругий (Укр. зрив. ляцк. *moregowany*), ebenso, auch mit dunklen Streifen.
- На́дити (Др.) = калити (Слово о повці Игоря), härten; нанадивъ або насталивъ жел'зо.
- Назімокъ (Укр. Гуцульськ.) теля, що перезимувало.
- Напрудити (Чортк.) gewaltig ziehen, eine starke Strömung verursachen, spannen, пр. корчъ прудить жили, напрудивъ корчъ.
- Некісь (Самб.) некошена трава; лука, де трави не косять.
- Никати (Др.), sich niederducken (приникнути); кіть никає.
- Ніжувати (о вівцяхъ Гуцульськ.), зійтися въ купу и бити (тупати) ногами.
- Новослідниця (Крч.), свіжий слідъ, прослідъ;... тогди бувъ притрясь свіжокъ, а ми новослідницевъ та за медведемъ ажъ у лісь... (Крч.)
- Обрідний (Крч.) рідкий. Обрідний лісь = lichter Wald.
- Огрядний (Укр.), Огريدний (Гуцульськ.), грубий, товстий.
- Ожина (К. Др.), Ужина (К. Др.) = Гичка, Нагина, Blätterwerk, Kräuterich.
- Орядивіна (Орядивина К. Др.), fetter Boden, Terre grasse, ляцк. *redzina*.
- Папірки (С.) = ратині, die Hornbekleidung der Zehen bei Hufsäugethieren; auch Afterklauen (könnte wol aus па-перстки entstanden sein).
- Пáрпати (о курахъ), гребати пр. кури пáрпають (Др.).
- Пахи́б (К. Др.), пахучі річи, такожъ рослина Mentha, мята.
- Паховина = rachwina; паховини (Крч) гл. загниці.
- Пацюкъ (Урїчъ), Кляха (К. Др.), copus, Zapfen.
- Первінець (Стр.), перший рій. Друганъ (Стр.) другий рій.
- Перегони (Стр.), Wettrennen, wyścigi.

- Перемудина (Н.), Sumpf, Lache, Tümpel.
 Перейзина (Крч.), Querthal.
 Пернакі (Стр.), die von den Larven der Hypoderma bovis verursachten Beulen (Dasselbeulen); auch die Larven selbst.
 Пістрики (Бор.), приші або вісна, що дістає корова (именно на череві).
 Піячка (Бор.), Hinterhaupt.
 Плекотора - вівці, котрій згубило ягня, дають, що-бъ не запустила молока, плекати чужі ягнята, такъ довго, доки не виженуть дрібята т. е. вівці у полонини (тамъ вже її доять). Таку вівцю зовуть Гуцули: плекотора
 (Побстрічъ) пр. на побстрічи тихъ піль (Воля Якубова, коло Др.), wo sich die Felder berühren.
 Поточина (Крч.), ein kleiner Bach.
 Пощукроватити (Бор. пр. о меді) den Zuckerstoff ausscheiden; mit Zucker überzogen werden.
 Приварити (о желізі; Стебникъ) schweissen.
 Прискулити (Др. око) прижмуриувати. Прискуливъ око, kniff ein Auge zu.
 Призеленкуватий (Крч.) grünlich.
 Прочваль (Літинія); кінъ біжить прочваль або кінъ біжить у вискікъ (Літинія) = галопомъ.
 Прочіль (Ведіжъ) - острый конецъ у гори, шпиль.
 Рапакъ (С.), Костурбакъ (С.) = рапатий пень.
 Рибальські термини (Очаківъ). Тафá = громада рибалокъ (т. е. людей ловлячихъ рибу, рибаківъ) на рибнімъ заводі Клешнякъ - друкъ, що вшитий у крило невода (сіти); Крилашъ - помічникъ отаманові на рибнімъ заводі. — Кадольщикъ тожъ що крилашъ (назва відъ кадóли, товстої верівки, котрою тягнуть невідъ); Засольщикъ, що солить рибу; Лямщикъ - простий робітникъ на рибнімъ заводі; Терло = місце, де риба треться.
 Риндзя (Стр.) Kalbsmagen, glegъ.
 (Розкіпъ), пр. въ розкіпъ кінъ пустився = галопомъ.
 Сárкати (Турка) = fachen; пр... якъ не сárкне на мене черепаня... (Трк) — da faucht mich das Eichhörnchen an.
 Сажениці (Крч.) = розсада.
 Січи, пр. когуть січе ногами або дріботить (С.).
 Січъ (Ясенія К. Др.), дісь стятий такъ, що лише самі пні гори стирчачі полишаються.
 Скаль (на Поліссі, відъ искати, ськати). Якъ має вийти рій, то зъ днівъ два до того, вилітає трохи бжіль, що зовуть скаль. Себъ то вивідники -- идуть мовъ на розвідку, де красше місце для нового роя.
 Скопити (Крч.), castriren.

Слимакъ (Оп. у вола, корови, вівці и пр.), der Knochenfortsatz des Stirnbeines, możdzeń.

Солотвина (Сян.), Salzlache.

Софівка (Бор.), tibia, Schienbein.

Сплáвистий (Крч.), abschüssig in Folge der Abspülung, сплáвисте поле.

Спрудити ся (Бор.), пр. корова спрудила ся = здулася.

Ставці (С.). Glieder, namentl. Fingerglieder, дем. ставччки (Крч.).

Стримині (К. Др.), Стремени (К. Др. у капуста), Blatttrippen.

Ступки (Оп.) остроги у когута.

Сувало, Осовня (Стр.), Горбокъ, що все обсовує ся.

Счинки (Н.), осталини зъ счиненого збіжжя.

Східень (Укр.), Spross, Pflanzentrieb.

Телячкі (Бор.), Milchzähne

Тесівниці (К. Крч.), steile, glatte Felsen.

Тити (Бор.), fett werden; пр. товáръ (скотъ) тие або правиться.

Тічка (Укр.) громада вовківъ.

Трачійне (К. Др.), Sägespäne, ляцьк. trocinu.

Тростовáчка (Н.), місце заросле тросттю.

Труськóмъ (Літиния К. Др.), пр. кінъ бїжить труськóмъ = трабомъ.

Хмарнякъ (Стр.), громада хмарокъ; Gewölk.

Хробоватий, Хробатий (Др.), rauh, uneben.

Цвітинне (Н.), властиво тоє самое, що цвітте, цвіти; відтакъ дрібні, пахучі отрясини зъ сіна (Н.).

Цібатий (Гал. Укр.), довгоногий.

Ціцикъ (Добровляни), мотиль, Papilio, Lepidopteron.

Цуприкъ (Крч.), самий крайний верхокъ (гори), суpł.

Шáльга (К. Др.), Wuth, Wasserscheu; пєсъ шалиться, der Hund ist wüthend.

Щелепъ (pl. щелепи Укр.), щока, Kiefer (шока Kiefer aber auch Wange пр червоніли шоки, повнощокій.).

Щулитися (Др.), sich niederducken, кітъ щулиться.

Чабанські термини (зъ Херсонської губернії): Отáра - стадо (череда) овець, де помішані барани и вівці; звичне у 1500 головъ. — Кирдъ - частина отари, що пасєся окремо. — Сагмáль - стаднини, де самі вівці зъ ягнятами безъ баранівъ. — Конарá - стадо овець, що годують на садо (Українці говорять „на садо“; у насъ би сказавъ „на зарізь“ або „вівці тучні“). — Кирдовикъ - чабанъ, якому поручений кирдъ; у кирдовика два помічники - підпасачі. — Невораторішна ягничка (1¹/₂ року маюча). — Грóсса (grossus, товстий, огрядний, грубий.) = суягна вівця (суягна т. є. що має котитись, кітна); — Ярки - вівці однолітки. — Валахъ - баранъ оскоплений. — Рога чъ - великий баранъ; — Гер-

л'якъ - хора, хирлява вівця. Круч'якъ - вівця, що хорув
на годову, крутить ся.

Чучва (Стр.), Чучвер'а (Стр.), kleiner, hässlicher Mensch; Verkümmertes Geschöpf.

Чучвер'ити (Кол. Др.), verkümmern, elend werden.

Об'ясненне скороченій.

Ак. = Аккерманъ. — Ан. = Ананьевський уїздъ. — Б. = Більче коло Заліщикъ. — Бор. = Бориславъ коло Дрогобича. — Гал. = Галицьке. — Др. = Дрогобичъ. — Кол. = Коломийщина. — Крч. = Корчинъ коло Стрил. — П. = Пагуєвичи коло Дрогобича. — Од. = Одесса. Оп. = Опака коло Дрогобича. — Очк. = Очаківъ. — С. = Синевідсько въ Стрийськімъ, — Самб. = Самбірщина. — Стр. = Стрийщина. — Стан. = Станиславщина. — Св. = Севастополь. — Твр. = Тавричевська губернія. — Терн. = Тернопільщина. — Трк. = Турка. — Укр. = Україна. — Херс. = Херсонська губернія.

А. = О дикорастущихъ врачевныхъ растеніяхъ Полтавской губерніи. О. М. Августиновича. (Труды комисіи высочайше учрежденной при императорскомъ университетѣ св. Владимира для описанія губерній Кіевского учебнаго округа). Кіевъ въ университетской типографіи. 1853. —

Кес. = Путешествіе съ зоологическою цѣлью къ сѣверному берегу Чернаго моря и въ Крымъ въ 1858 г. Написалъ К. Кесслеръ. — Кіевъ въ университетской типографіи 1861.

***

